

Eskiyeni

ISSN 1306-6218 eISSN 2636-8536 Başlangıç 2006

Yayıncı Anadolu İlahiyat Akademisi

Makale Süreç Raporu

Makale Başlığı: Religion in the Age of Digitalization: From New Media to Spiritual Machines

Rapor Tarihi: 20-03-2022

Süreç ve Raporlama Sistemi: DergiPark

Makale Başlığı(en)	A Review of Religion in the Age of Digitalization: From New Media to Spiritual Machines,
Makale Başlığı(tr)	Religion in the Age of Digitalization: From New Media to Spiritual Machines
Gönderilme Tarihi	04-12-2021
Öz (en)	<p>The work reviewed aims to examine the ways in which technology has entered into religious and spiritual life from multiple perspectives. Through an interdisciplinary approach, an internationally diverse scholar group wants to render how religion, spirituality, technology and media effect and re-form each other. In a time, new media technologies so rapidly come into our lives, this work, which contributes to the understanding of how technology effects human life, especially spiritual and religious life, is an important contribution to academia.</p>
Öz (tr)	<p>İncelediğimiz eser dijitalleşmenin ve teknolojinin dinî ve manevi hayata girişini çok yönlü ve kapsamlı olarak incelemeyi amaçlamıştır. Disiplinlerarası bir yaklaşımla uluslararası çeşitliliği yüksek bir akademisyen grubu, din, maneviyat, teknoloji ve medya gibi konuların birbirini nasıl şekillendirdiğini ortaya koymaya çalışmaktadır. Yeni medya teknolojilerinin bu kadar hayatımızın içinde olduğu bir dönemde, teknolojinin insan hayatı, özellikle konu itibari ile manevi ve dinî hayat üzerindeki etkilerinin çok yönlü incelenmesine olanak sağlayan bu eser akademik alana önemli bir katkı sunmuştur.</p>
Anahtar Kelimeler (en)	Media, Spirituality, Technology, Religion, Digitalization
Anahtar Kelimeler (tr)	Medya, Maneviyat, Teknoloji, Din, Dijitalleşme
Makale Türü (tr)	Kitap İncelemesi
Makale Türü (en)	Book Review
Konular (tr)	Din Bilimi

Konular (en)	Religion
Yazarlar	Hesna Serra AKSEL , hesnaserra@gmail.com, HİTİT ÜNİVERSİTESİ

ESKİYE'Nİ

2. YAZARIN EKLEDİĞİ MAKALE DOSYALARININ İLK HALİ

TAM METİN

Başlık: RELİGİON IN THE AGE OF DİGİTALİZATİON.docx

Religion in the Age of Digitalization: From New Media to Spiritual Machines, editörler Giulia Isetti, Elisa Innerhofer, Harald Pechlaner, ve Michael de Rachewiltz (Ekitap: Routledge, 2020), 209 sayfa, eISBN: 9780367809225.

A Review of Religion in the Age of Digitalization: From New Media to Spiritual Machines, by Giulia Isetti, Elisa Innerhofer, Harald Pechlaner, ve Michael de Rachewiltz (Ebook: Routledge, 2020), 209 pages, eISBN: 9780367809225.

Bu editöryel çalışma, giriş bölümünde belirtildiği gibi, Balzona İtalya'da 2018'de düzenlenen Digital Religion (Dijital Din) ve 2019'da yapılan Digitalization, Spirituality and Democracy (Dijitalleşme, Maneviyat ve Demokrasi) isimli iki konferansın ürünü olan çalışmalardan oluşmaktadır. Eserin editörlüğünü Giulia Isetti, Elisa Innerhofer, Harald Pechlaner ve Michael de Rachewiltz yapmıştır.

Dijital platformların hayatımızda daha önce hiç olmadığı kadar büyük bir yer edindiği Kovit-19 pandemisi döneminde, din ve dijitalleşme üzerine yayımlanmış güncel bir araştırma olarak karşımıza çıkmaktadır. İçinde bulunduğumuz süreçte, bir taraftan gruplarla icra edilen birçok geleneksel ritüelin ve ibadetin salgının artmasına neden olduğu için iptal edildiği bir ortamda, tek iletişim yolu olan dijital araçlar dini deneyimleri yeniden şekillendirirken, diğer taraftan pandemi şartlarında teknolojik imkanları kullanmaya direnen gruplar geleneksel uygulamaların teknolojiyle ilişkisine yeni bir gözle bakılmasını gerektirmiştir. Her ne kadar dijitalleşme pandemi süreci ile hız kazanmış olsa da, incelediğimiz eser dijitalleşmenin pandemi sürecindeki etkileri ile sınırlı kalmamış, teknolojinin dini ve manevi hayata girişini çok yönlü ve kapsamlı olarak incelemeyi amaçlamıştır. Farklı disiplinlerde uzmanlaşmış ve uluslararası çeşitliliği yüksek bir akademisyen grubu, maneviyat, teknoloji ve medya gibi konuların birbirini nasıl şekillendirdiğini ortaya koymaya çalışmaktadır. Gelişen dijital teknolojilerin toplumların kimlik, ritüel, din ve dini otorite gibi konulardaki algılarını nasıl değiştirdiği, dolayısıyla dindarlığın ve maneviyatın yeni şekillerinin ortaya çıkmasında oynadığı rol incelenmektedir. İçinde bulunduğumuz post-seküler çağda, bir tarafta geleneksel dinler takipçi kaybederken, diğer tarafta globalleşen ve dijitalleşen dünyada yeni din ve dindarlık formlarının hızlı gelişimi dikkat çektiğinden, güncel değişimlerin anlaşılabilmesi teknolojinin etkilerinin anlaşılabilmesi ile yakından ilgilidir. Bu anlamda kitabın araştırma konusu akademik alanda oldukça ihtiyaç duyulan ve ilgi uyandıran bir konudur.

Kitabı oluşturan iki ana bölümden ilki, otorite, otantiklik, toplum, kimlik, ritüel ve din şeklinde belirlenen altı tema altında özellikle hızla gelişen internet teknoloji şirketlerinin başlıca beş dünya dini olarak nitelendirebileceğimiz Yahudilik, Hristiyanlık, İslam, Hinduizm ve Budizm'de ortaya çıkan yeni dindarlık, dini kimlik ve deneyim şekillerine etkisini ele almaktadır. Bu dini geleneklerin her birinin medya ve teknolojideki yeni gelişmelere nasıl tepkiler verdiği bazen spesifik alan araştırması bazen de grubun tamamında ortaya çıkan reaksiyonlar üzerinden değerlendirilmiştir. Bunlardan en ilgi çekici olanı "Understanding God in the Web 2.0" (Tanrıyı Web 2.0'da Anlama) ve "To Use or not Use the Internet to Support Religious and Spiritual Life" (Dini ve Manevi Hayatı Desteklemek İçin İnterneti Kullanmak ya da Kullanmamak) başlıkları

altında, Hıristiyan gruplar bağlamında yapay zekanın ve medya platformlarının dindarların manevi deneyimleri üzerindeki etkisinin tartışılmasıdır. Bir tarafta, bazı Hıristiyan gruplar interneti sadece insanlar arası iletişimi sağlayan bir araç olarak değil aynı zamanda insan-tanrı iletişimi için de bir araç olarak görebilmektedir. Bunun bir sonucu olarak da dinde otorite ve otantikliğe dair yeni zorluklar ortaya çıkmaktadır. Diğer taraftan özellikle Katolik gruplar arasında sosyal medyadan uzak durmak giderek oruç ibadetinin önemli bir parçası olarak görülmeye başlanmış, adeta teknolojinin geleneksel alana nüfuzunun önüne set çekilmeye çalışılmıştır. İlk bölümün üçüncü alt başlığı olan “Buddhism in the Age of Digital Reproduction” (Dijital Yeniden Üretim Çağında Budizm), telefon ve bilgisayarlarda kullanılabilen uygulamalar ve online platformlar ile Budist pratiklerin gerçekleştirilmesi ve deneyimlenmesine teknolojik imkanların getirdiği yeni boyutlar ele almıştır. Meditasyon yapan bir Budist dünyanın acı kaynağı ve fani olduğu inancını teknolojinin sunduğu görsel canlandırmalar eşliğinde deneyimleyebilmektedir. Bölümün ilk başlığı olan “İslam and New Media: İslam has Entered the Chat” (İslam ve Medya: İslam Sohbeti Dâhil Oldu) ise Müslüman toplulukların aile hayatı, giyinme tarzı ve moda gibi konularda geçirdikleri değişimleri ele alarak dijital alanın ve Apple gibi şirketlerin yeni Müslüman kimliklerinin oluşmasına katkısını incelemektedir.

İkinci bölüm birinci bölümün genel olarak bilgilendirici tonundan daha analitik bir yaklaşım sergileyerek post-sekülerizmin, yapay zekanın ve transhumanizmin ortaya çıkardığı maneviyat şekillerinin din bilimlerine sunacağı yeni fenomenleri değerlendirmeyi amaçlamıştır. Gelecekte insan yaşamını kolaylaştıracak, hastalık, acı, ölüm gibi sınırların insan üzerindeki etkisini çok daha azaltabilecek veya tamamen ortadan kaldıracak transhümanizmin neden olduğu değişimler etik açıdan da ele alınmıştır. Teknoloji ve insan bedeninin entegre edilmesiyle oluşturulan insan organlarının ya da bedenlerinin insanın yeni siber versiyonlarını ortaya çıkarmakta olduğu bir ortamda yeni maneviyat şekillerine duyulacak ihtiyaç kaçınılmaz olacaktır. Makine ve insanın kaynaşması özünde dini bir motivasyona sahip olmamasına rağmen, bu teknolojiyi üretenler insanlığın genelinin manevi ihtiyaçlarına hitap edebilmeyi önemsemekte ve buna yönelik alternatifler üretmektedir. Bu anlamda kitabın amaç edindiği, teknolojinin dini ve manevi alana giriş şekilleri ve onlar üzerinde oluşturduğu etkilerin incelenmesi, muhtemeldir ki önümüzdeki yıllarda din bilimlerinin en ilgi çekici konularından olacaktır.

İkinci bölümün alt başlıklarından olan “Are spiritual machines possible?” (Maneviyatı Olan Makinalar Mümkün mü?), yapay bilincin üretilip üretilmeyeceğini, eğer üretilirse nasıl insan gibi aynı anda fiziksel, zihinsel ve ruhsal niteliklere sahip olabileceğini ve maneviyatı olan makinaların yapılıp yapılamayacağını tartışmaktadır. Bu sorular aynı zamanda bilinç sahibi insanın beden-zihin ilişkisi ve insanın materyal yönünün dışında metafizik bir yönünün de olup olmadığı gibi klasik felsefi soruları da gündeme getirmiştir. İnsanlığın yeni yüzleştiği ilk gruptaki sorular ile yüzyıllardır tartışma konusu olan klasik konular harmanlanarak dijital teknolojinin dini deneyimi ve maneviyatı nasıl geliştirebileceği irdelenmiştir. “Experience and Information: Thoughts on Spirituality in a Time of Information Flooding” (Deneyim ve Bilgi: Bilgi Seli Çağında Maneviyat Üzerine Düşünceler) başlığı altında, bir tarafta dijital teknolojileri dini öğretileri yayma ve katılımı artırma aracı olarak görenler ele alınırken, diğer tarafta bu araçların

dini deneyimi sığlaştırdığını tartışanlara değinilmiş ve dijitalleşmenin negatif ve pozitif etkilerinin birlikte değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Yine ilk ana bölüm altında yer alan “The Correlation between Ethics and Technology” (Etik ve Teknoloji Arasındaki Korelasyon) isimli alt başlıkta etik kaygıların teknoloji gelişimini nasıl etkilediği ve buna karşın teknolojik gelişmelerin etik değerleri nasıl değiştirdiği tartışılmıştır. Yazarlar bu tartışmalarda evrensel insan hakları kriterlerini referans almış ve teknolojik gelişmelerin bu kriterlere göre değerlendirilmesi gerektiğini savunmuştur.

Bahsi geçen iki ana bölüme ek üçüncü bir bölüm niteliğinde yazılan “Outlook: Digital Religion and (Dis-)embodiment” (Görüş: Dijital Din ve Bedensizleşme) iki bölümü birlikte değerlendirme ve birbiri ile ilişkilendirme amacıyla yazılmış görünmektedir. Bu bölümün yazarı dini ve manevi öğelerin globalleşen dünyada giderek daha hızlı yayıldığını ve etkileşime girdiğini işaret ederek dijitalleşme gerçeğinin günlük hayatlarımızdan ve manevi deneyimlerden ayrı düşünülmemeyeceğini vurgulamıştır. Ancak dijitalleşme her geçen gün sahip olduğu etkiyi artırıyor olsa da, dini deneyimin ve maneviyatın dijital ortamlara en azından yakın bir gelecekte indirgenemeyeceği muhakkaktır. Her ne kadar bu üçüncü bölüm ile kitabın tamamında bir bütünlük sağlanmak istense de ilk iki bölümün ilişkisi zayıf kalmıştır. Editörler ilk bölümde farklı dini geleneklerden dijitalleşmeye verilen tepkiler incelenirken bazı ortak temaların esas alındığını belirtmiştir. Ancak farklı dini grupları inceleyen bölümlerin din bilimleri adına ortaya koydukları ortak sonuçlara değinilmemiş, dolayısıyla ilk bölümün kendi içindeki bütünlüğü zayıf kalmıştır. Her bir alt bölüm altında sunulan araştırmalar kendi alanında çok değerli ve anlamlı olmakla beraber, bu bölümlerin birbiri ile ilişkisi kurulmadığından, farklı dini gruplara dair çeşitli bilgilerin bir araya toplandığı intibayı uyandırabilmektedir. İkinci bölüm dijitalleşme ile ilgili bazı ortak kaygılar temelinde şekillenen bölümlerden oluştuğundan birinci bölüme göre daha sistematik bir bölüm tasarımına sahiptir.

Her ne kadar editöryel birleştiricilik yönünde bazı eksiklikler olsa da kitabın güncel olarak önem arzeden bir konuya yaptığı katkı göz ardı edilmemelidir. Nitekim dijitalleşme ve din ilişkisi oldukça yeni, hızlı gelişen ve karmaşık bir alandır ve elimizdeki eser bu alanda çalışmak isteyen araştırmacılara çeşitliliği yüksek bir malzeme sunmaktadır. Farklı disiplinlerden akademisyenler tarafından farklı odaklarla kaleme alınmış olması bahsettiğimiz bazı zayıflıkları ortaya çıkarmakla beraber bir yönden de eseri zenginleştirmektedir. Her bir disiplin kendi derinliğini dijitalleşme ve din alanında kullanarak yeni bakış açılarının doğmasına katkı sağlayacaktır. Yeni medya teknolojilerinin bu kadar hayatımızın içinde olduğu bir dönemde, duyarlı teknoloji kullanımının nasıl olması gerektiği konusundaki tartışmalara ışık tutabilecek bir çalışmadır. Teknolojinin insan hayatı, özellikle konu itibari ile manevi ve dini hayat üzerindeki etkilerinin çok yönlü incelenmesine olanak sağlayan bu eser akademik alana önemli bir katkı sunmuştur.

3. DEĞERLENDİRME SÜRECİ

1. Değerlendirme

Hakem Değerlendirmesi-1

Değerlendirme Tarihi: 09-12-2021

Değerlendirdiği Dosya: Makale İlk Hali

Form Cevabı:

Çalışmanın Adı: *Religion in the Age of Digitalization: From New Media to Spiritual Machines*

Değerlendiren öğretim üyesinin isim ve kurum bilgileri İSNAD atıf sisteminde

(<http://www.isnadsistemi.org>) belirtildiği şekilde yer almakta mı?: *Evet*

Değerlendirme yazan kişinin uzmanlık sahası (YÖK Akademik Bilgisi esastır)

değerlendirilen kitap konusu ile uyumlu mu?: *Evet*

Doğru kitap tercih edilmiş mi? • Son 5 yıl içinde yayımlanmış mı? • Akademik araştırma türünde mi?: *Evet*

Değerlendirme yazısının Türkçe başlığı Kitap Değerlendirme Yazım Kılavuzu'na

(<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/377527>) uygun mu?: *Evet*

Değerlendirme yazısının İngilizce başlığı Kitap Değerlendirme Yazım Kılavuzu'na uygun mu doğru bir tercüme mi?: *Evet*

Değerlendirme yazısının başına en az 60-80 kelimelik Türkçe öz ekli mi?:

Evet

Türkçe anahtar kelimeler (en az 5 kavram) yazılı mı? Kavramlar İSNAD atıf sistemi

kılavuzuna uygun olarak seçilmiş mi?: *Evet*

Değerlendirme yazısının başına en az 60-80 kelimelik abstract ekli mi?:

Evet

Keywords (en az 5 kavram) yazılı mı? Kavramlar İSNAD atıf sistemi kılavuzuna uygun

olarak seçilmiş mi?: *Evet*

Yazının uzunluğu 1.000-1.500 kelime arasında mı?: *Evet* **Değerlendirme derginin yazım**

kurallarına(İsnad atıf sistemine) uygun mu?: *Evet*

Değerlendirme yazısında serin amaç kapsam yöntem üslup konuyu işleyiş kurgusu ve

muhtevası anahatlarıyla ele alınmış mı?: *Evet* **Değerlendirilen kitap çok yönlü kritik-**

eleştirel bir bakış açısıyla (kitabın güçlü ve zayıf yönlerinin ele alınarak)

değerlendirilmiş mi?: *Evet*

Yazarın ileri sürdüğü tezler ortaya konulup değerlendirilmiş mi? (Yazarın tespit ve tezlerine katılmadığı durumlarda gerekçeli açıklama yazılmalıdır): *Kısmen*

Değerlendirmede eserin alan içerisindeki konumu-etkisi alana sunduğu katkı üzerinde durulmuş mu?: *Evet*

Tarih / Date: *09-12-2021*

Editörün Adı ve Soyadı: ?

Yazara Not: *İyi çalışmalar. (Yazara Açık)*

Editöre Not: *İyi çalışmalar.*

Öneri: *Minör Revizyon (Yazara Açık)*

ESKİYE

Hakemin Yüklendiği Değerlendirme Dosyaları

KİTAP İNCELEMESİ / BOOK REVIEW

Religion in the Age of Digitalization: From New Media to Spiritual Machines, editörler Giulia Isetti, Elisa Innerhofer, Harald Pechlaner, ve Michael de Rachewiltz (Ekitap: Routledge, 2020), 209 sayfa, eISBN: 9780367809225.

A Review of Religion in the Age of Digitalization: From New Media to Spiritual Machines, by Giulia Isetti, Elisa Innerhofer, Harald Pechlaner, ve Michael de Rachewiltz (Ebook: Routledge, 2020), 209 pages, eISBN: 9780367809225.

Öz: İncelediğimiz eser dijitalleşmenin ve teknolojinin dinî ve manevi hayata girişini çok yönlü ve kapsamlı olarak incelemeyi amaçlamıştır. Disiplinlerarası bir yaklaşımla uluslararası çeşitliliği yüksek bir akademisyen grubu, din, maneviyat, teknoloji ve medya gibi konuların birbirini nasıl şekillendirdiğini ortaya koymaya çalışmaktadır. Yeni medya teknolojilerinin bu kadar hayatımızın içinde olduğu bir dönemde, teknolojinin insan hayatı, özellikle konu itibari ile manevi ve dinî hayat üzerindeki etkilerinin çok yönlü incelenmesine olanak sağlayan bu eser akademik alana önemli bir katkı sunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Medya, Maneviyat, Teknoloji, Din, Dijitalleşme

Abstract: The work reviewed aims to examine the ways in which technology has entered into religious and spiritual life from multiple perspectives. Through an interdisciplinary approach, an internationally diverse scholar group wants to render how religion, spirituality, technology and media effect and re-form each other. In a time, new media technologies so rapidly come into our lives, this work, which contributes to the understanding of how technology effects human life, especially spiritual and religious life, is an important contribution to academia.

Keywords: Media, Spirituality, Technology, Religion, Digitalization

Bu editöryal çalışma, giriş bölümünde belirtildiğine göre, **Balzona** İtalya'da **(Balzona)** 2018'de düzenlenen Digital Religion (Dijital Din) ve 2019'da yapılan Digitalization, Spirituality and Democracy (Dijitalleşme, Maneviyat ve Demokrasi) isimli iki konferansın ürünü olan çalışmalardan oluşmaktadır. Eserin editörlüğünü Giulia Isetti, Elisa Innerhofer, Harald Pechlaner ve Michael de Rachewiltz yapmıştır. Kitap din çalışmaları üzerine **bir-çokbirçok** önemli eseri yayımlamasıyla tanınan Routledge yayınevi tarafından e-kitap olarak yayımlanmış olup,

ABD’de din çalışmalarının en önemli çatı kuruluşu olan American Academy of Religion’ın kitap inceleme platformu olan Reading Religion’da değerlendirilmiştir. Kitaba katkıda bulunan araştırmacılar teknolojik etik, dijital din ve bio-etikten din felsefesi ve maneviyat turizmine kadar geniş bir yelpazede uzmanlaşmış olduğundan, geleneksel dinlerin ve din algılarının geçirdiği değişimleri disiplinlerarası bir yaklaşımla değerlendirmişlerdir ki bu da eserin akademik katkı niteliğini yükseltmektedir. Dijital platformların hayatımızda daha önce hiç olmadığı kadar büyük bir yer edindiği Covid-19 pandemisi döneminde, din ve dijitalleşme üzerine yayımlanmış güncel bir araştırma olarak karşımıza çıkmaktadır. İçinde bulunduğumuz süreçte, bir taraftan gruplarla icra edilen birçok geleneksel ritüelin ve ibadetin salgının artmasına neden olduğu için iptal edildiği bir ortamda, tek iletişim yolu olan dijital araçlar dinî deneyimleri yeniden şekillendirirken, diğer taraftan pandemi şartlarında teknolojik imkanları kullanmaya direnen gruplar geleneksel uygulamaların teknolojiyle ilişkisine yeni bir gözle bakılmasını gerektirmiştir. Her ne kadar dijitalleşme pandemi süreci ile hız kazanmış olsa da, incelediğimiz eser dijitalleşmenin pandemi sürecindeki etkileri ile sınırlı kalmamış, teknolojinin dinî ve manevi hayata girişini çok yönlü ve kapsamlı olarak incelemeyi amaçlamıştır.

Farklı disiplinlerde uzmanlaşmış ve uluslararası çeşitliliği yüksek bir akademisyen grubu, maneviyat, teknoloji ve medya gibi konuların birbirini nasıl şekillendirdiğini ortaya koymaya çalışmaktadır. Gelişen dijital teknolojilerin toplumların kimlik, ritüel, din ve dinî otorite gibi konulardaki algılarını nasıl değiştirdiği, dolayısıyla dindarlığın ve maneviyatın yeni şekillerinin ortaya çıkmasında oynadığı rol incelenmektedir. İçinde bulunduğumuz post-seküler çağda, bir tarafta geleneksel dinler takipçi kaybederken, diğer tarafta globalleşen ve dijitalleşen dünyada yeni din ve dindarlık formlarının hızlı gelişimi dikkat çektiğinden, güncel değişimlerin anlaşılabilmesi teknolojinin etkilerinin anlaşılabilmesi ile yakından ilgilidir. Bu anlamda kitabın araştırma konusu akademik alanda oldukça ihtiyaç duyulan ve ilgi uyandıran bir konudur. Ülkemizde bu tür değişim tartışmaları daha çok genç kuşakların dinden kopuşu, sekülerleşmesi ve Deizm’in artışı gibi bağlamlarda yapılmaktadır. Güncel din ve maneviyat algılarının oluşumunda gençlerin hayatında önemli bir yer işgal eden dolayısıyla kimlikleri kadar inançlarının şekillenmesinde de büyük bir rol oynayan teknoloji ve medya unsuru Türkiye’de henüz yeteri kadar çalışılmış ve hak ettiği ilgiyi görmüş bir konu değildir. İncelediğimiz eser dünya üzerindeki gelişmelerin takip edilmesi kadar yaşadığımız toplumun geçirdiği değişimlerin anlaşılması ve bu alanda çalışacak araştırmacılara fikir vermesi açısından de faydalı görünmektedir.

Kitabı oluşturan iki ana bölümden ilki, otorite, otantiklik, toplum, kimlik, ritüel ve din şeklinde belirlenen altı tema altında özellikle hızla gelişen internet teknoloji şirketlerinin başlıca beş dünya dinî olarak nitelendirebileceğimiz Yahudilik, Hıristiyanlık, İslam, Hinduizm ve Budizm’de ortaya çıkan yeni dindarlık, dinî kimlik ve deneyim şekillerine etkisini ele almaktadır. Bu dinî geleneklerin her birinin medya ve teknolojideki yeni gelişmelere nasıl tepkiler verdiği

bazen spesifik alan araştırmaları bazen de grubun tamamında ortaya çıkan reaksiyonlar üzerinden değerlendirilmiştir. Bunlardan en ilgi çekici olanı “Understanding God in the Web 2.0” (Tanrıyı Web 2.0’da Anlama) ve “To Use or not Use the Internet to Support Religious and Spiritual Life” (Dinî ve Manevi Hayatı Desteklemek İçin İnterneti Kullanmak ya da Kullanmamak) başlıkları altında, Hıristiyan gruplar bağlamında yapay zekanın ve medya platformlarının dindarların manevi deneyimleri üzerindeki etkisinin tartışılmasıdır. İlk bölümün üçüncü alt başlığı olan “Buddhism in the Age of Digital Reproduction” (Dijital Yeniden retim ağında Budizm), telefon ve bilgisayarlar da kullanılabilen uygulamalar ve online platformlar ile Budist pratiklerin gerçekleştirilmesi ve deneyimlenmesine teknolojik imkanların getirdiği yeni boyutları ele almıştır. Meditasyon yapan bir Budist dünyanın acı kaynağı ve fani olduğu inancını teknolojinin sunduğu görsel canlandırılmalar eşliğinde deneyimleyebilmektedir. Bölümün ilk başlığı olan “Islam and New Media: Islam has Entered the Chat” (İslam ve Medya: İslam Sohbeti Dâhil Oldu) ise Müslüman toplulukların aile hayatı, giyinme tarzı ve moda gibi konularda geçirdikleri değişimleri ele alarak dijital alanın ve Apple gibi şirketlerin yeni Müslüman kimliklerinin oluşmasına katkısını incelemektedir.

İkinci bölüm birinci bölümün genel olarak bilgilendirici tonundan daha analitik bir yaklaşım sergileyerek post-sekülerizmin, yapay zekânın ve transhümanizmin ortaya çıkardığı maneviyat şekillerinin din bilimlerine sunacağı yeni fenomenleri değerlendirmeyi amaçlamıştır. Gelecekte insan yaşamını kolaylaştıracak, hastalık, acı, ölüm gibi sınırların insan üzerindeki etkisini çok daha azaltabilecek veya tamamen ortadan kaldıracabilecek transhümanizmin neden olduğu değişimler etik açıdan da ele alınmıştır. Teknoloji ve insan bedeninin entegre edilmesiyle oluşturulan insan organlarının ya da bedenlerinin insanın yeni siber versiyonlarını ortaya çıkarmakta olduğu bir ortamda yeni maneviyat şekillerine duyulacak ihtiyaç kaçınılmaz olacaktır. Makine ve insanın kaynaşması özünde dinî bir motivasyona sahip olmamasına rağmen, bu teknolojiyi üretenler insanlığın genelinin manevi ihtiyaçlarına hitap edebilmeyi önemsemekte ve buna yönelik alternatifler üretmektedir. Bu anlamda kitabın amaç edindiği, teknolojinin dinî ve manevi alana giriş şekilleri ve onlar üzerinde oluşturduğu etkilerin incelenmesi, muhtemeldir ki önümüzdeki yıllarda din bilimlerinin en ilgi çekici konularından olacaktır.

İkinci bölümün alt başlıklarından olan “Are Spiritual Machines Possible?” (Maneviyatı Olan Makinalar Mümkün mü?), yapay bilincin üretilip üretilmeyeceğini, eğer üretilirse nasıl insan gibi aynı anda fiziksel, zihinsel ve ruhsal niteliklere sahip olabileceğini ve maneviyatı olan makinaların yapılıp yapılamayacağını tartışmaktadır. “Experience and Information: Thoughts on Spirituality in a Time of Information Flooding” (Deneyim ve Bilgi: Bilgi Seli ağında Maneviyat zerine Düşünceler) başlığı altında, bir tarafta dijital teknolojileri, dinî öğretileri yayma ve katılımı artırma aracı olarak görenler ele alınırken, diğer tarafta bu araçların dinî deneyimi sığlaştırdığını tartışanlara değinilmiş ve dijitalleşmenin negatif ve pozitif etkilerinin birlikte değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Yine ilk ana bölüm altında yer alan “The Correlation between Ethics and Technology” (Etik ve Teknoloji Arasındaki Korelasyon) isimli alt başlıkta etik kaygıların teknolojinin gelişimini nasıl etkilediği ve buna karşın teknolojik gelişmelerin etik değerleri nasıl değiştirdiği tartışılmıştır. Yazarlar bu tartışmalarda evrensel insan hakları

kriterlerini referans almış ve teknolojik gelişmelerin bu kriterlere göre değerlendirilmesi gerektiğini savunmuştur.

Bahsi geçen iki ana bölüme ek üçüncü bir bölüm niteliğinde yazılan “Outlook: Digital Religion and (Dis-)embodiment” (Görüş: Dijital Din ve Bedensizleşme) iki bölümü birlikte değerlendirme ve birbiri ile ilişkilendirme amacıyla yazılmış görünmektedir. Bu bölümün yazarı dinî ve manevi öğelerin globalleşen dünyada giderek daha hızlı yayıldığını ve etkileşime girdiğini işaret ederek dijitalleşme gerçeğinin günlük hayatlarımızdan ve manevi deneyimlerden ayrı düşünülmeceğini vurgulamıştır. Her ne kadar bu üçüncü bölüm ile kitabın tamamında bir bütünlük sağlanmak istense de ilk iki bölümün ilişkisi zayıf kalmıştır.

Editörler ilk bölümde farklı dinî geleneklerin dijitalleşmeye verdiği tepkileri incelerken bazı ortak temaları esas aldıklarını belirtmiştir. Ancak farklı dinî grupları inceleyen bölümlerin din bilimleri adına ortaya koydukları ortak sonuçlara değinilmemiş, dolayısıyla ilk bölümün kendi içindeki bütünlüğü zayıf kalmıştır. İkinci bölüm dijitalleşme ile ilgili bazı ortak kaygılar temelinde şekillenen bölümlerden oluştuğundan birinci bölüme göre daha sistematik bir bölüm tasarımına sahiptir.

Yazılan editöryal bölüm kitabın içinde barındırdığı birçok bölümün derinliğini yakalayamamıştır. Editöryal giriş, dinin tanımlanmasının zorluğuna yüzeysel olarak değinip bölümlerin konularını özetledikten sonra konunun önemini ve kitabın alana yapacağı katkıları yeterince anlatmadan bırakmıştır. Her ne kadar editöryal birleştiricilik yönünden bazı eksiklikler olsa da kitabın güncel olarak önem arz eden bir konuya yaptığı katkı göz ardı edilmemelidir. Nitekim dijitalleşme ve din ilişkisi oldukça yeni, hızlı gelişen ve karmaşık bir alandır ve elimizdeki eser bu alanda çalışmak isteyen araştırmacılara çeşitliliği yüksek bir malzeme sunmaktadır. Farklı disiplinlerden akademisyenler tarafından farklı odaklarla kaleme alınmış olması bahsettiğimiz bazı zayıflıkları ortaya çıkarmakla beraber bir yönden de eseri zenginleştirmektedir. Her bir disiplin kendi derinliğini dijitalleşme ve din alanında kullanarak yeni bakış açılarının doğmasına katkı sağlayacaktır. Yeni medya teknolojilerinin bu kadar hayatımızın içinde olduğu bir dönemde, duyarlı teknoloji kullanımının nasıl olması gerektiği konusundaki tartışmalara ışık tutabilecek bir çalışmadır. Teknolojinin insan hayatı, özellikle konu itibari ile manevi ve dinî hayat üzerindeki etkilerinin çok yönlü incelenmesine olanak sağlayan bu eser akademik alana önemli bir katkı sunmuştur.

Hakem Değerlendirmesi-2

Değerlendirme Tarihi: 23-12-2021

Değerlendirdiği Dosya: Makale İlk Hali

Form Cevabı:

Çalışmanın Adı: *Religion in the Age of Digitalization: From New Media to Spiritual Machines*

Değerlendiren öğretim üyesinin isim ve kurum bilgileri İSNAD atıf sisteminde

(<http://www.isnadsistemi.org>) belirtildiği şekilde yer almakta mı?: *Evet*

Değerlendirme yazan kişinin uzmanlık sahası (YÖK Akademik Bilgisi esastır)

değerlendirilen kitap konusu ile uyumlu mu?: *Evet*

Doğru kitap tercih edilmiş mi? • Son 5 yıl içinde yayımlanmış mı? • Akademik araştırma türünde mi?: *Evet*

Değerlendirme yazısının Türkçe başlığı Kitap Değerlendirme Yazım Kılavuzu'na

(<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/377527>) uygun mu?: *Evet*

Değerlendirme yazısının İngilizce başlığı Kitap Değerlendirme Yazım Kılavuzu'na uygun mu doğru bir tercüme mi?: *Evet*

Değerlendirme yazısının başına en az 60-80 kelimelik Türkçe öz ekli mi?:

Evet

Türkçe anahtar kelimeler (en az 5 kavram) yazılı mı? Kavramlar İSNAD atıf sistemi

kılavuzuna uygun olarak seçilmiş mi?: *Evet*

Değerlendirme yazısının başına en az 60-80 kelimelik abstract ekli mi?:

Evet

Keywords (en az 5 kavram) yazılı mı? Kavramlar İSNAD atıf sistemi kılavuzuna uygun

olarak seçilmiş mi?: *Evet*

Yazının uzunluğu 1.000-1.500 kelime arasında mı?: *Evet* **Değerlendirme derginin yazım**

kurallarına(İsnad atıf sistemine) uygun mu?: *Evet*

Değerlendirme yazısında serin amaç kapsam yöntem üslup konuyu işleyiş kurgusu ve

muhtevası anahatlarıyla ele alınmış mı?: *Evet* **Değerlendirilen kitap çok yönlü kritik-**

eleştirel bir bakış açısıyla (kitabın güçlü ve zayıf yönlerinin ele alınarak)

değerlendirilmiş mi?: *Evet*

Yazarın ileri sürdüğü tezler ortaya konulup değerlendirilmiş mi? (Yazarın tespit ve tezlerine katılmadığı durumlarda gerekçeli açıklama yazılmalıdır): *Evet*

Değerlendirmede eserin alan içerisindeki konumu-etkisi alana sunduğu katkı üzerinde durulmuş mu?: *Evet*

Tarih / Date: 23-12-2021

Editörün Adı ve Soyadı: Mehmet Ata Az

Yazara Not: *metin yayınlanmaya uygundur. (Yazara Açık)*

Editöre Not: *metin yayınlanmaya uygundur.*

Öneri: *Kabul (Yazara Açık)*

Hakemin yüklediği değerlendirme dosyası bulunmamaktadır.

Editörlük Kararı

Ad Soyad: Abdullah Demir

Rol: Editör

E-posta: abdillahdemir@hotmail.com

Kurum: ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ, İSLAMİ İLİMLER FAKÜLTESİ, TEMEL İSLAM BİLİMLERİ BÖLÜMÜ, KELAM VE İSLAM MEZHEPLERİ TARİHİ ANABİLİM DALI

Karar Tarihi: 02-01-2022

Yazara Not: Çalışmanızın hakem raporları ve Hakem A rapor ekine göre tashih ederek sisteme yükleyebilirsiniz.

Karar: Minör Revizyon

Yazardan Gelen Revizyon Dosyaları

Tam Metin

Başlık: Hakemlere Sonrası Düzeltmiş Metin.docx

Tarih:12-01-2022

KİTAP İNCELEMESİ / BOOK REVIEW

Hesna Serra Aksel

Dr. Öğretim Üyesi, Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Dinler Tarihi Anabilim Dalı
Assistant Prof., Hitit University Faculty of Theology, Department of History of
Religions Çorum/Turkey
hesnaserraaksel@hitit.edu.tr orcid.org/0000-0003-4584-4154

Religion in the Age of Digitalization: From New Media to Spiritual Machines, editörler Giulia Isetti, Elisa Innerhofer, Harald Pechlaner, ve Michael de Rachewiltz (Ekitap: Routledge, 2020), 209 sayfa, eISBN: 9780367809225.

A Review of Religion in the Age of Digitalization: From New Media to Spiritual Machines, by Giulia Isetti, Elisa Innerhofer, Harald Pechlaner, ve Michael de Rachewiltz (Ebook: Routledge, 2020), 209 pages, eISBN: 9780367809225.

Öz: İncelediğimiz eser dijitalleşmenin ve teknolojinin dinî ve manevi hayata girişini çok yönlü ve kapsamlı olarak incelemeyi amaçlamıştır. Disiplinlerarası bir yaklaşımla uluslararası çeşitliliği yüksek bir akademisyen grubu, din, maneviyat, teknoloji ve medya gibi konuların birbirini nasıl şekillendirdiğini ortaya koymaya çalışmaktadır. Yeni medya teknolojilerinin bu kadar hayatımızın içinde olduğu bir dönemde, teknolojinin insan hayatı, özellikle konu itibari ile manevi ve dinî hayat üzerindeki etkilerinin çok yönlü incelenmesine olanak sağlayan bu eser akademik alana önemli bir katkı sunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Medya, Maneviyat, Teknoloji, Din, Dijitalleşme

Abstract: The work reviewed aims to examine the ways in which technology has entered into religious and spiritual life from multiple perspectives. Through an interdisciplinary approach, an internationally diverse scholar group wants to render how religion, spirituality, technology and media effect and re-form each other. In a time, new media technologies so rapidly come into our lives, this work, which contributes to the understanding of how technology effects human life, especially spiritual and religious life, is an important contribution to academia.

Keywords: Media, Spirituality, Technology, Religion, Digitalization

İçinde bulunduğumuz post-seküler çağda, bir tarafta geleneksel dinler takipçi kaybederken, diğer tarafta globalleşen ve dijitalleşen dünyada yeni din ve dindarlık formlarının

hızlı gelişimi dikkat çektiğinden, güncel değişimlerin anlaşılabilmesi teknolojinin etkilerinin anlaşılabilmesi ile yakından ilgilidir. Bu anlamda incelediğimiz kitabın araştırma konusu akademik alanda oldukça ihtiyaç duyulan ve ilgi uyandıran bir konudur. Bu editöryal çalışma, giriş bölümünde belirtildiğine göre, İtalya’da (Balzona) 2018’de düzenlenen Digital Religion (Dijital Din) ve 2019’da yapılan Digitalization, Spirituality and Democracy (Dijitalleşme, Maneviyat ve Demokrasi) isimli iki konferansın ürünü olan çalışmalardan oluşmaktadır. Eserin editörlüğünü Giulia Isetti, Elisa Innerhofer, Harald Pechlaner ve Michael de Rachewiltz yapmıştır. Kitap din çalışmaları üzerine birçok önemli eseri yayımlamasıyla tanınan Routledge yayınevi tarafından e-kitap olarak yayımlanmıştır. Kitaba katkıda bulunan araştırmacılar teknolojik etik, dijital din ve bio-etikten din felsefesi ve maneviyat turizmine kadar geniş bir yelpazede uzmanlaşmış olduğundan, geleneksel dinlerin ve din algılarının geçirdiği değişimleri disiplinlerarası bir yaklaşımla değerlendirmişlerdir ki bu da eserin akademik katkı niteliğini yükseltmektedir. Dijital platformların hayatımızda daha önce hiç olmadığı kadar büyük bir yer edindiği Covid-19 pandemisi döneminde, din ve dijitalleşme üzerine yayımlanmış güncel bir araştırma olarak karşımıza çıkmaktadır. İçinde bulunduğumuz süreçte, bir taraftan gruplarla icra edilen birçok geleneksel ritüelin ve ibadetin salgının artmasına neden olduğu için iptal edildiği bir ortamda, tek iletişim yolu olan dijital araçlar dinî deneyimleri yeniden şekillendirirken, diğer taraftan pandemi şartlarında teknolojik imkanları kullanmaya direnen gruplar geleneksel uygulamaların teknolojiyle ilişkisine yeni bir gözle bakılmasını gerektirmiştir. Her ne kadar dijitalleşme pandemi süreci ile hız kazanmış olsa da, incelediğimiz eser dijitalleşmenin pandemi sürecindeki etkileri ile sınırlı kalmamış, teknolojinin dinî ve manevi hayata girişini çok yönlü ve kapsamlı olarak incelemeyi amaçlamıştır.

Farklı disiplinlerde uzmanlaşmış ve uluslararası çeşitliliği yüksek bir akademisyen grubu, maneviyat, teknoloji ve medya gibi konuların birbirini nasıl şekillendirdiğini ortaya koymaya çalışmaktadır. Gelişen dijital teknolojilerin toplumların kimlik, ritüel, din ve dinî otorite gibi konulardaki algılarını nasıl değiştirdiği, dolayısıyla dindarlığın ve maneviyatın yeni şekillerinin ortaya çıkmasında oynadığı rol incelenmektedir. Ülkemizde bu tür değişim tartışmaları daha çok genç kuşakların dinden kopuşu, sekülerleşmesi ve Deizm’in artışı gibi bağlamlarda yapılmaktadır. Güncel din ve maneviyat algılarının oluşumunda gençlerin hayatında önemli bir yer işgal eden dolayısıyla kimlikleri kadar inançlarının şekillenmesinde de büyük bir rol oynayan teknoloji ve medya unsuru Türkiye’de henüz yeteri kadar çalışılmış ve hak ettiği ilgiyi görmüş bir konu değildir. İncelediğimiz eser dünya üzerindeki gelişmelerin takip edilmesi kadar yaşadığımız toplumun geçirdiği değişimlerin anlaşılması ve bu alanda çalışacak araştırmacılara fikir vermesi açısından de faydalı görünmektedir.

Kitabı oluşturan iki ana bölümden ilki, otorite, otantiklik, toplum, kimlik, ritüel ve din şeklinde belirlenen altı tema altında özellikle hızla gelişen internet teknoloji şirketlerinin başlıca beş dünya dinî olarak nitelendirebileceğimiz Yahudilik, Hıristiyanlık, İslam, Hinduizm ve Budizm’de ortaya çıkan yeni dindarlık, dinî kimlik ve deneyim şekillerine etkisini ele almaktadır. Bu dinî geleneklerin her birinin medya ve teknolojideki yeni gelişmelere nasıl tepkiler verdiği bazen spesifik alan araştırmaları bazen de grubun tamamında ortaya çıkan reaksiyonlar üzerinden

değerlendirilmiştir. Bunlardan en ilgi çekici olanı “Understanding God in the Web 2.0” (Tanrıyı Web 2.0’da Anlama) ve “To Use or not Use the Internet to Support Religious and Spiritual Life” (Dinî ve Manevi Hayatı Desteklemek İçin İnterneti Kullanmak ya da Kullanmamak) başlıkları altında, Hıristiyan gruplar bağlamında yapay zekanın ve medya platformlarının dindarların manevi deneyimleri üzerindeki etkisinin tartışılmasıdır. İlk bölümün üçüncü alt başlığı olan “Buddhism in the Age of Digital Reproduction” (Dijital Yeniden Üretim Çağında Budizm), telefon ve bilgisayarlarda kullanılabilen uygulamalar ve online platformlar ile Budist pratiklerin gerçekleştirilmesi ve deneyimlenmesine teknolojik imkanların getirdiği yeni boyutları ele almıştır. Meditasyon yapan bir Budist dünyanın acı kaynağı ve fani olduğu inancını teknolojinin sunduğu görsel canlandırmalar eşliğinde deneyimleyebilmektedir. Bölümün ilk başlığı olan “Islam and New Media: Islam has Entered the Chat” (İslam ve Medya: İslam Sohbeta Dâhil Oldu) ise Müslüman toplulukların aile hayatı, giyinme tarzı ve moda gibi konularda geçirdikleri değişimleri ele alarak dijital alanın ve Apple gibi şirketlerin yeni Müslüman kimliklerinin oluşmasına katkısını incelemektedir.

İkinci bölüm birinci bölümün genel olarak bilgilendirici tonundan daha analitik bir yaklaşım sergileyerek post-sekülerizmin, yapay zekânın ve transhümanizmin ortaya çıkardığı maneviyat şekillerinin din bilimlerine sunacağı yeni fenomenleri değerlendirmeyi amaçlamıştır. Gelecekte insan yaşamını kolaylaştıracak, hastalık, acı, ölüm gibi sınırların insan üzerindeki etkisini çok daha azaltabilecek veya tamamen ortadan kaldıracak transhümanizmin neden olduğu değişimler etik açıdan da ele alınmıştır. Teknoloji ve insan bedeninin entegre edilmesiyle oluşturulan insan organlarının ya da bedenlerinin insanın yeni siber versiyonlarını ortaya çıkarmakta olduğu bir ortamda yeni maneviyat şekillerine duyulacak ihtiyaç kaçınılmaz olacaktır. Makine ve insanın kaynaşması özünde dinî bir motivasyona sahip olmamasına rağmen, bu teknolojiyi üretenler insanlığın genelinin manevi ihtiyaçlarına hitap edebilmeyi önemsemekte ve buna yönelik alternatifler üretmektedir. Bu anlamda kitabın amaç edindiği, teknolojinin dinî ve manevi alana giriş şekilleri ve onlar üzerinde oluşturduğu etkilerin incelenmesi, muhtemeldir ki önümüzdeki yıllarda din bilimlerinin en ilgi çekici konularından olacaktır.

İkinci bölümün alt başlıklarından olan “Are Spiritual Machines Possible?” (Maneviyatı Olan Makinalar Mümkün mü?), yapay bilincin üretilip üretilmeyeceğini, eğer üretilirse nasıl insan gibi aynı anda fiziksel, zihinsel ve ruhsal niteliklere sahip olabileceğini ve maneviyatı olan makinaların yapılıp yapılamayacağını tartışmaktadır. “Experience and Information: Thoughts on Spirituality in a Time of Information Flooding” (Deneyim ve Bilgi: Bilgi Seli Çağında Maneviyat Üzerine Düşünceler) başlığı altında, bir tarafta dijital teknolojileri, dinî öğretileri yayma ve katılımı artırma aracı olarak görenler ele alınırken, diğer tarafta bu araçların dinî deneyimi sığlaştırdığını tartışanlara değinilmiş ve dijitalleşmenin negatif ve pozitif etkilerinin birlikte değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Yine ilk ana bölüm altında yer alan “The Correlation between Ethics and Technology” (Etik ve Teknoloji Arasındaki Korelasyon) isimli alt başlıkta etik kaygıların teknolojinin gelişimini nasıl etkilediği ve buna karşın teknolojik gelişmelerin etik değerleri nasıl değiştirdiği tartışılmıştır. Yazarlar bu tartışmalarda evrensel insan hakları

kriterlerini referans almış ve teknolojik gelişmelerin bu kriterlere göre değerlendirilmesi gerektiğini savunmuştur.

Bahsi geçen iki ana bölüme ek üçüncü bir bölüm niteliğinde yazılan “Outlook: Digital Religion and (Dis-)embodiment” (Görüş: Dijital Din ve Bedensizleşme) iki bölümü birlikte değerlendirme ve birbiri ile ilişkilendirme amacıyla yazılmış görünmektedir. Bu bölümün yazarı dinî ve manevi öğelerin globalleşen dünyada giderek daha hızlı yayıldığını ve etkileşime girdiğini işaret ederek dijitalleşme gerçeğinin günlük hayatlarımızdan ve manevi deneyimlerden ayrı düşünülmeceğini vurgulamıştır. Her ne kadar bu üçüncü bölüm ile kitabın tamamında bir bütünlük sağlanmak istense de ilk iki bölümün ilişkisi zayıf kalmıştır.

Editörler ilk bölümde farklı dinî geleneklerin dijitalleşmeye verdiği tepkileri incelerken bazı ortak temaları esas aldıklarını belirtmiştir. Ancak farklı dinî grupları inceleyen bölümlerin din bilimleri adına ortaya koydukları ortak sonuçlara değinilmemiş, dolayısıyla ilk bölümün kendi içindeki bütünlüğü zayıf kalmıştır. İkinci bölüm dijitalleşme ile ilgili bazı ortak kaygılar temelinde şekillenen bölümlerden oluştuğundan birinci bölüme göre daha sistematik bir bölüm tasarımına sahiptir.

Yazılan editöryal bölüm kitabın içinde barındırdığı birçok bölümün derinliğini yakalayamamıştır. Editöryal giriş, dinin tanımlanmasının zorluğuna yüzeysel olarak değinip bölümlerin konularını özetledikten sonra konunun önemini ve kitabın alana yapacağı katkıları yeterince anlatmadan bırakmıştır. Her ne kadar editöryal birleştiricilik yönünden bazı eksiklikler olsa da kitabın güncel olarak önem arz eden bir konuya yaptığı katkı göz ardı edilmemelidir. Nitekim dijitalleşme ve din ilişkisi oldukça yeni, hızlı gelişen ve karmaşık bir alandır ve elimizdeki eser bu alanda çalışmak isteyen araştırmacılara çeşitliliği yüksek bir malzeme sunmaktadır. Farklı disiplinlerden akademisyenler tarafından farklı odaklarla kaleme alınmış olması bahsettiğimiz bazı zayıflıkları ortaya çıkarmakla beraber bir yönden de eseri zenginleştirmektedir. Her bir disiplin kendi derinliğini dijitalleşme ve din alanında kullanarak yeni bakış açılarının doğmasına katkı sağlayacaktır. Yeni medya teknolojilerinin bu kadar hayatımızın içinde olduğu bir dönemde, duyarlı teknoloji kullanımının nasıl olması gerektiği konusundaki tartışmalara ışık tutabilecek bir çalışmadır. Teknolojinin insan hayatı, özellikle konu itibari ile manevi ve dinî hayat üzerindeki etkilerinin çok yönlü incelenmesine olanak sağlayan bu eser akademik alana önemli bir katkı sunmuştur.

3. DEĞERLENDİRME SÜRECİ

2. Değerlendirme

Yazardan Gelen Revizyon Dosyaları

Tam Metin

Başlık: Hakemlere Sonrası Düzeltmiş Metin.docx

Tarih:12-01-2022

KİTAP İNCELEMESİ / BOOK REVIEW

Hesna Serra Aksel

Dr. Öğretim Üyesi, Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Dinler Tarihi Anabilim Dalı
Assistant Prof., Hitit University Faculty of Theology, Department of History of
Religions Çorum/Turkey
hesnaserraaksel@hitit.edu.tr orcid.org/0000-0003-4584-4154

Religion in the Age of Digitalization: From New Media to Spiritual Machines, editörler Giulia Isetti, Elisa Innerhofer, Harald Pechlaner, ve Michael de Rachewiltz (Ekitap: Routledge, 2020), 209 sayfa, eISBN: 9780367809225.

A Review of Religion in the Age of Digitalization: From New Media to Spiritual Machines, by Giulia Isetti, Elisa Innerhofer, Harald Pechlaner, ve Michael de Rachewiltz (Ebook: Routledge, 2020), 209 pages, eISBN: 9780367809225.

Öz: İncelediğimiz eser dijitalleşmenin ve teknolojinin dinî ve manevi hayata girişini çok yönlü ve kapsamlı olarak incelemeyi amaçlamıştır. Disiplinlerarası bir yaklaşımla uluslararası çeşitliliği yüksek bir akademisyen grubu, din, maneviyat, teknoloji ve medya gibi konuların birbirini nasıl şekillendirdiğini ortaya koymaya çalışmaktadır. Yeni medya teknolojilerinin bu kadar hayatımızın içinde olduğu bir dönemde, teknolojinin insan hayatı, özellikle konu itibari ile manevi ve dinî hayat üzerindeki etkilerinin çok yönlü incelenmesine olanak sağlayan bu eser akademik alana önemli bir katkı sunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Medya, Maneviyat, Teknoloji, Din, Dijitalleşme

Abstract: The work reviewed aims to examine the ways in which technology has entered into religious and spiritual life from multiple perspectives. Through an interdisciplinary approach, an internationally diverse scholar group wants to render how religion, spirituality, technology and media effect and re-form each other. In a time, new media technologies so rapidly come into our lives, this work, which contributes to the understanding of how technology effects human life, especially spiritual and religious life, is an important contribution to academia.

Keywords: Media, Spirituality, Technology, Religion, Digitalization

İçinde bulunduğumuz post-seküler çağda, bir tarafta geleneksel dinler takipçi kaybederken, diğer tarafta globalleşen ve dijitalleşen dünyada yeni din ve dindarlık formlarının

hızlı gelişimi dikkat çektiğinden, güncel değişimlerin anlaşılabilmesi teknolojinin etkilerinin anlaşılabilmesi ile yakından ilgilidir. Bu anlamda incelediğimiz kitabın araştırma konusu akademik alanda oldukça ihtiyaç duyulan ve ilgi uyandıran bir konudur. Bu editöryal çalışma, giriş bölümünde belirtildiğine göre, İtalya’da (Balzona) 2018’de düzenlenen Digital Religion (Dijital Din) ve 2019’da yapılan Digitalization, Spirituality and Democracy (Dijitalleşme, Maneviyat ve Demokrasi) isimli iki konferansın ürünü olan çalışmalardan oluşmaktadır. Eserin editörlüğünü Giulia Isetti, Elisa Innerhofer, Harald Pechlaner ve Michael de Rachewiltz yapmıştır. Kitap din çalışmaları üzerine birçok önemli eseri yayımlamasıyla tanınan Routledge yayınevi tarafından e-kitap olarak yayımlanmıştır. Kitaba katkıda bulunan araştırmacılar teknolojik etik, dijital din ve bio-etikten din felsefesi ve maneviyat turizmine kadar geniş bir yelpazede uzmanlaşmış olduğundan, geleneksel dinlerin ve din algılarının geçirdiği değişimleri disiplinlerarası bir yaklaşımla değerlendirmişlerdir ki bu da eserin akademik katkı niteliğini yükseltmektedir. Dijital platformların hayatımızda daha önce hiç olmadığı kadar büyük bir yer edindiği Covid-19 pandemisi döneminde, din ve dijitalleşme üzerine yayımlanmış güncel bir araştırma olarak karşımıza çıkmaktadır. İçinde bulunduğumuz süreçte, bir taraftan gruplarla icra edilen birçok geleneksel ritüelin ve ibadetin salgının artmasına neden olduğu için iptal edildiği bir ortamda, tek iletişim yolu olan dijital araçlar dinî deneyimleri yeniden şekillendirirken, diğer taraftan pandemi şartlarında teknolojik imkanları kullanmaya direnen gruplar geleneksel uygulamaların teknolojiyle ilişkisine yeni bir gözle bakılmasını gerektirmiştir. Her ne kadar dijitalleşme pandemi süreci ile hız kazanmış olsa da, incelediğimiz eser dijitalleşmenin pandemi sürecindeki etkileri ile sınırlı kalmamış, teknolojinin dinî ve manevi hayata girişini çok yönlü ve kapsamlı olarak incelemeyi amaçlamıştır.

Farklı disiplinlerde uzmanlaşmış ve uluslararası çeşitliliği yüksek bir akademisyen grubu, maneviyat, teknoloji ve medya gibi konuların birbirini nasıl şekillendirdiğini ortaya koymaya çalışmaktadır. Gelişen dijital teknolojilerin toplumların kimlik, ritüel, din ve dinî otorite gibi konulardaki algılarını nasıl değiştirdiği, dolayısıyla dindarlığın ve maneviyatın yeni şekillerinin ortaya çıkmasında oynadığı rol incelenmektedir. Ülkemizde bu tür değişim tartışmaları daha çok genç kuşakların dinden kopuşu, sekülerleşmesi ve Deizm’in artışı gibi bağlamlarda yapılmaktadır. Güncel din ve maneviyat algılarının oluşumunda gençlerin hayatında önemli bir yer işgal eden dolayısıyla kimlikleri kadar inançlarının şekillenmesinde de büyük bir rol oynayan teknoloji ve medya unsuru Türkiye’de henüz yeteri kadar çalışılmış ve hak ettiği ilgiyi görmüş bir konu değildir. İncelediğimiz eser dünya üzerindeki gelişmelerin takip edilmesi kadar yaşadığımız toplumun geçirdiği değişimlerin anlaşılması ve bu alanda çalışacak araştırmacılara fikir vermesi açısından de faydalı görünmektedir.

Kitabı oluşturan iki ana bölümden ilki, otorite, otantiklik, toplum, kimlik, ritüel ve din şeklinde belirlenen altı tema altında özellikle hızla gelişen internet teknoloji şirketlerinin başlıca beş dünya dinî olarak nitelendirebileceğimiz Yahudilik, Hıristiyanlık, İslam, Hinduizm ve Budizm’de ortaya çıkan yeni dindarlık, dinî kimlik ve deneyim şekillerine etkisini ele almaktadır. Bu dinî geleneklerin her birinin medya ve teknolojideki yeni gelişmelere nasıl tepkiler verdiği bazen spesifik alan araştırmaları bazen de grubun tamamında ortaya çıkan reaksiyonlar üzerinden

değerlendirilmiştir. Bunlardan en ilgi çekici olanı “Understanding God in the Web 2.0” (Tanrıyı Web 2.0’da Anlama) ve “To Use or not Use the Internet to Support Religious and Spiritual Life” (Dinî ve Manevi Hayatı Desteklemek İçin İnterneti Kullanmak ya da Kullanmamak) başlıkları altında, Hıristiyan gruplar bağlamında yapay zekanın ve medya platformlarının dindarların manevi deneyimleri üzerindeki etkisinin tartışılmasıdır. İlk bölümün üçüncü alt başlığı olan “Buddhism in the Age of Digital Reproduction” (Dijital Yeniden Üretim Çağında Budizm), telefon ve bilgisayarlarda kullanılabilen uygulamalar ve online platformlar ile Budist pratiklerin gerçekleştirilmesi ve deneyimlenmesine teknolojik imkanların getirdiği yeni boyutları ele almıştır. Meditasyon yapan bir Budist dünyanın acı kaynağı ve fani olduğu inancını teknolojinin sunduğu görsel canlandırmalar eşliğinde deneyimleyebilmektedir. Bölümün ilk başlığı olan “Islam and New Media: Islam has Entered the Chat” (İslam ve Medya: İslam Sohbet Dâhil Oldu) ise Müslüman toplulukların aile hayatı, giyinme tarzı ve moda gibi konularda geçirdikleri değişimleri ele alarak dijital alanın ve Apple gibi şirketlerin yeni Müslüman kimliklerinin oluşmasına katkısını incelemektedir.

İkinci bölüm birinci bölümün genel olarak bilgilendirici tonundan daha analitik bir yaklaşım sergileyerek post-sekülerizmin, yapay zekânın ve transhümanizmin ortaya çıkardığı maneviyat şekillerinin din bilimlerine sunacağı yeni fenomenleri değerlendirmeyi amaçlamıştır. Gelecekte insan yaşamını kolaylaştıracak, hastalık, acı, ölüm gibi sınırların insan üzerindeki etkisini çok daha azaltabilecek veya tamamen ortadan kaldıracak transhümanizmin neden olduğu değişimler etik açıdan da ele alınmıştır. Teknoloji ve insan bedeninin entegre edilmesiyle oluşturulan insan organlarının ya da bedenlerinin insanın yeni siber versiyonlarını ortaya çıkarmakta olduğu bir ortamda yeni maneviyat şekillerine duyulacak ihtiyaç kaçınılmaz olacaktır. Makine ve insanın kaynaşması özünde dinî bir motivasyona sahip olmamasına rağmen, bu teknolojiyi üretenler insanlığın genelinin manevi ihtiyaçlarına hitap edebilmeyi önemsemekte ve buna yönelik alternatifler üretmektedir. Bu anlamda kitabın amaç edindiği, teknolojinin dinî ve manevi alana giriş şekilleri ve onlar üzerinde oluşturduğu etkilerin incelenmesi, muhtemeldir ki önümüzdeki yıllarda din bilimlerinin en ilgi çekici konularından olacaktır.

İkinci bölümün alt başlıklarından olan “Are Spiritual Machines Possible?” (Maneviyatı Olan Makinalar Mümkün mü?), yapay bilincin üretilip üretilmeyeceğini, eğer üretilirse nasıl insan gibi aynı anda fiziksel, zihinsel ve ruhsal niteliklere sahip olabileceğini ve maneviyatı olan makinaların yapılıp yapılamayacağını tartışmaktadır. “Experience and Information: Thoughts on Spirituality in a Time of Information Flooding” (Deneyim ve Bilgi: Bilgi Seli Çağında Maneviyat Üzerine Düşünceler) başlığı altında, bir tarafta dijital teknolojileri, dinî öğretileri yayma ve katılımı artırma aracı olarak görenler ele alınırken, diğer tarafta bu araçların dinî deneyimi sığlaştırdığını tartışanlara değinilmiş ve dijitalleşmenin negatif ve pozitif etkilerinin birlikte değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Yine ilk ana bölüm altında yer alan “The Correlation between Ethics and Technology” (Etik ve Teknoloji Arasındaki Korelasyon) isimli alt başlıkta etik kaygıların teknolojinin gelişimini nasıl etkilediği ve buna karşın teknolojik gelişmelerin etik değerleri nasıl değiştirdiği tartışılmıştır. Yazarlar bu tartışmalarda evrensel insan hakları

kriterlerini referans almış ve teknolojik gelişmelerin bu kriterlere göre değerlendirilmesi gerektiğini savunmuştur.

Bahsi geçen iki ana bölüme ek üçüncü bir bölüm niteliğinde yazılan “Outlook: Digital Religion and (Dis-)embodiment” (Görüş: Dijital Din ve Bedensizleşme) iki bölümü birlikte değerlendirme ve birbiri ile ilişkilendirme amacıyla yazılmış görünmektedir. Bu bölümün yazarı dinî ve manevi öğelerin globalleşen dünyada giderek daha hızlı yayıldığını ve etkileşime girdiğini işaret ederek dijitalleşme gerçeğinin günlük hayatlarımızdan ve manevi deneyimlerden ayrı düşünülmeceğini vurgulamıştır. Her ne kadar bu üçüncü bölüm ile kitabın tamamında bir bütünlük sağlanmak istense de ilk iki bölümün ilişkisi zayıf kalmıştır.

Editörler ilk bölümde farklı dinî geleneklerin dijitalleşmeye verdiği tepkileri incelerken bazı ortak temaları esas aldıklarını belirtmiştir. Ancak farklı dinî grupları inceleyen bölümlerin din bilimleri adına ortaya koydukları ortak sonuçlara değinilmemiş, dolayısıyla ilk bölümün kendi içindeki bütünlüğü zayıf kalmıştır. İkinci bölüm dijitalleşme ile ilgili bazı ortak kaygılar temelinde şekillenen bölümlerden oluştuğundan birinci bölüme göre daha sistematik bir bölüm tasarımına sahiptir.

Yazılan editöryal bölüm kitabın içinde barındırdığı birçok bölümün derinliğini yakalayamamıştır. Editöryal giriş, dinin tanımlanmasının zorluğuna yüzeysel olarak değinip bölümlerin konularını özetledikten sonra konunun önemini ve kitabın alana yapacağı katkıları yeterince anlatmadan bırakmıştır. Her ne kadar editöryal birleştiricilik yönünden bazı eksiklikler olsa da kitabın güncel olarak önem arz eden bir konuya yaptığı katkı göz ardı edilmemelidir. Nitekim dijitalleşme ve din ilişkisi oldukça yeni, hızlı gelişen ve karmaşık bir alandır ve elimizdeki eser bu alanda çalışmak isteyen araştırmacılara çeşitliliği yüksek bir malzeme sunmaktadır. Farklı disiplinlerden akademisyenler tarafından farklı odaklarla kaleme alınmış olması bahsettiğimiz bazı zayıflıkları ortaya çıkarmakla beraber bir yönden de eseri zenginleştirmektedir. Her bir disiplin kendi derinliğini dijitalleşme ve din alanında kullanarak yeni bakış açılarının doğmasına katkı sağlayacaktır. Yeni medya teknolojilerinin bu kadar hayatımızın içinde olduğu bir dönemde, duyarlı teknoloji kullanımının nasıl olması gerektiği konusundaki tartışmalara ışık tutabilecek bir çalışmadır. Teknolojinin insan hayatı, özellikle konu itibari ile manevi ve dinî hayat üzerindeki etkilerinin çok yönlü incelenmesine olanak sağlayan bu eser akademik alana önemli bir katkı sunmuştur.

4. EDİTÖR SON KARARI

Editörlük Kararı

Ad Soyad: Abdullah Demir

Rol: Editör

E-posta: abdillahdemir@hotmail.com

Kurum: ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ, İSLAMİ İLİMLER FAKÜLTESİ,
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ BÖLÜMÜ, KELAM VE İSLAM MEZHEPLERİ TARİHİ ANABİLİM
DALI

Karar Tarihi: 20-01-2022

Karar: Kabul Edildi

EskiYeni